

ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY EUROPEJSKIEJ PRZESTRZENI REGIONALNEJ

Streszczenie

Celem opracowania jest analiza dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ocena zróżnicowania regionów UE na poziomie NUTS 2 stopnia, dokonana za pomocą wybranych wskaźników charakteryzujących rozwój przestrzeni europejskiej w ujęciu retrospektywnym. Materiał źródłowy stanowią bazy danych Eurostatu. Wyniki badań w Unii Europejskiej potwierdzają wyraźne dysproporcje w poziomie rozwoju regionów pomiędzy krajami Europy Środkowo-Wschodniej a Europy Północnej i Zachodniej (na poziomie NUTS 2). Najwyższe dynamiki wzrostu wykazują regiony krajów, które przystąpiły do UE w 2004 i 2007 roku, co mogłoby wskazywać na postępujące procesy konwergencji europejskiej przestrzeni regionalnej.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, Unia Europejska, Human Development Index, zróżnicowanie przestrzeni europejskiej

SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF EUROPEAN REGIONAL SPACE

Summary

The study aims to analyse and assess the disparities and development dynamics of European Regional Space (i.e. 271 NUTS 2 regions of the EU), in view of selected indicators. The study was conducted retrospectively (years 2000-2008). The source material was provided by Eurostat databases. The results confirm evident disproportions in the levels of regional development of the countries of East-Central Europe and those of Northern and Western Europe (on the NUTS 2 level). The highest growth dynamics was observed in the regions of those countries which joined the EU in 2004 and 2007, which can be a reflection of advancement in the process of European convergence.

Key words: regional development, European Union, Human Development Index, regional disparities in Europe

1. Wstęp

W obliczu globalnego kryzysu finansowego problemem otwartym jest rozwój przestrzeni europejskiej i kształt przyszłej unijnej polityki regionalnej, która pozwalałaby na elastyczne dostosowanie do nowych zmian i pojawiających się wyzwań. Szeroko zakrojona dyskusja jest prowadzona zarówno na poziomie Unii Euro-

¹ dr hab. Marek Proniewski, prof. UwB – Wydział Ekonomii i Zarządzania, Uniwersytet w Białymstoku

pejskiej, jak i w ramach państw należących do OECD². Kryzys ekonomiczny spowodował w wielu krajach konieczność zmiany kierunków interwencji rządowych. W niektórych krajach wymusił ponowną ocenę przyjętych strategii krajowych oraz zapewnienie, aby nadrzędne priorytety przyczyniały się do maksymalizacji możliwości wzrostu, innowacji i zrównoważonego rozwoju [*Regional Policy and Recovery...*, 2010]. Europejska polityka spójności jest obecnie kształtowana w świetle następujących priorytetów wyznaczonych przez Strategię „Europa 2020” [*Euro-pa 2020...*, 2010]:

1. „Inteligenty rozwój” – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach;
2. „Zrównoważony rozwój” – wspieranie gospodarki bardziej konkurencyjnej oraz racjonalnie wykorzystującej zasoby i przyjaznej środowisku;
3. „Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu” – wspieranie gospodarki o wysokim zatrudnieniu, zapewniającej wysoką spójność społeczną i terytorialną.

Celem opracowania jest analiza i ocena zróżnicowań i dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego regionów UE na poziomie NUTS 2 stopnia, opisanego za pomocą wybranych wskaźników charakteryzujących rozwój przestrzeni europejskiej w ujęciu retrospektywnym. Materiał źródłowy stanowiły bazy danych Eurostatu.

2. Poziom i zróżnicowanie rozwoju gospodarczego europejskiej przestrzeni regionalnej

Jednym z kluczowych mierników pozwalających w sposób kompleksowy ujmować potencjał rozwojowy i zmiany zachodzące w gospodarce jest Produkt Krajowy Brutto. Wyrażenie PKB w parytecie siły nabywczej (*Purchasing Power Standards – PPS*) oznacza ujęcie za pomocą wspólnej, umownej jednostki walutowej, odzwierciedlającej realną siłę nabywczą waluty danego kraju, w relacji do średniej umownej waluty porównywalnych krajów. Dzięki wyeliminowaniu różnic w poziomach cen pomiędzy państwami członkowskimi możemy dokonywać międzynarodowych porównań wartości PKB [*Innowacyjność europejskiej przestrzeni...*, 2010, s. 24].

Z danych przedstawionych w tabeli 1 wynika jednoznacznie, że poziom rozwoju gospodarczego w Unii Europejskiej, mierzony wskaźnikiem PKB przypadającym na jednego mieszkańca, jest silnie zróżnicowany. W 2010 roku najwyższy poziom tego wskaźnika, przekraczający niemal trzykrotnie średnią dla państw UE-27, zanotował Luksemburg (283). Dalsze pozycje zajęły Holandia (133), Irlandia (127), Austria (126), Dania (125) i Szwecja (123), które wypracowały PKB *per capita* według parytetu siły nabywczej na poziomie wyższym o 23-33% od średniej wyznaczonej dla UE-27. Z tabeli wynika jednocześnie, że Luksemburczycy są ponad sześć razy bogatsi od najbiedniejszych członków UE – Bułgarów.

² Por. m.in. [*Zielona księga...*, 2008; *Sprawozdanie Regiony 2020...*, 2008; *Raport Fabrizio Barca...*, 2009; *Piąty Raport...*, 2010].

Tabela 1. PKB na mieszkańca w regionach na poziomie NUTS 2 w 2008 roku (według parytetu siły nabywczej, jako % średniej unijnej, UE-27=100)

L.p.	Państwo	Średnia krajowa w 2008 r.	Wskaźnik w stolicy państwa	Region z maksymalną wysokością wskaźnika		Region z minimalną wysokością wskaźnika	
1	Luksemburg	279,5	279,5		279,5		279,5
2	Holandia	134,0	152,0	Groningen	198,1	Flevoland	102,2
3	Irlandia	133,0	147,6	Southern and Eastern	147,6	Border, Midland and Western	92,8
4	Austria	124,0	163,2	Wien	163,2	Burgenland (A)	80,6
5	Dania	123,0	151,8	Hovedstaden	151,8	Sjælland	92,4
6	Szwecja	122,0	167,2	Stockholm	167,2	Östra Mellansverige	104,7
7	Finlandia	118,0	134,0	Åland	145,0	Itä-Suomi	88,9
8	Niemcy	116,0	99,0	Hamburg	188,2	Brandenburg-Nordost	75,0
9	Wielka Brytania	115,0	342,5	Inner London	342,5	West Wales and The Valleys	71,3
10	Belgia	115,0	216,1	Région de Bruxelles-Capitale / Brussels Hoofdstedelijk Gewest	216,1	Prov. Hainaut	76,1
11	Francja	107,0	167,7	Île-de-France	167,7	Guyane	49,5
12	Włochy	104,0	123,0	Provincia Autonoma Bolzano / Bozen	136,8	Calabria	65,5
13	Hiszpania	103,0	134,0	Pais Vasco	137,6	Extremadura	72,8
14	Cypr	97,2	97,2		97,2		97,2
15	Grecja	94,0	113,0	Notio Aigaio	113,1	Anatoliki Makedonia, Thraki	66,3
16	Słowenia	88,6	108,9	Zahodna Slovenija	108,9	Vzhodna Slovenija	75,5
17	Czechy	80,0	172,4	Praha	172,4	Severozápad	62,2
18	Portugalia	78,0	108,5	Lisboa	108,5	Norte	62,1
19	Malta	77,8	77,8		77,8		77,8
20	Słowacja	72,0	166,8	Bratislavský kraj	166,8	Východné Slovensko	50,8
21	Estonia	67,9	67,9		67,9		67,9
22	Węgry	64,0	107,0	Közép-Magyarország	107,0	Észak-Alföld	39,7
23	Litwa	61,0	61,0		61,0		61,0
24	Łotwa	56,4	56,4		56,4		56,4
25	Polska	56,0	88,7	Mazowieckie	88,7	Podkarpackie	38,8
26	Rumunia	47,0	113,1	București-Ilfov	113,1	Nord-Est	28,8
27	Bułgaria	44,0	72,6	Yugozapaden	72,6	Severozapaden	28,2

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu (9.03.2012 r.) „Eurostat regional yearbook 2011”: Gross domestic product (tables and graphs) Figure 7.1. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/regional_yearbook

Wszystkie państwa, które przystąpiły do UE w 2004 i 2007 roku, zarejestrowały wskaźnik PKB na 1 mieszkańca poniżej średniej UE-27. Polski PKB na mieszkańca, mierzony parytetem siły nabywczej (PPS), wyniósł w 2010 roku 62% średniej unijnej. **Wśród unijnych państw, które uplasowały się w rankingu niżej od Polski znalazły się jedynie Litwa, Łotwa, Rumunia i Bułgaria.** Spośród państw UE-10, które razem z Polską przystąpiły do UE w 2004 roku, najwyższe miejsce w rankingu zajął Cypr, ze wskaźnikiem PKB *per capita* na poziomie 98% średniej wyznaczonej dla UE-27.

Najwyższe wysokości wskaźników PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej są notowane w stolicach państw członkowskich. W 2008 roku jedynie w przypadku 6 państw członkowskich wyróżniono regiony na poziomie NUTS 2, które rozwijały się dynamiczniej aniżeli stolice tych państw. Wyjątki od powyższej reguły stanowiły następujące regiony na poziomie NUTS 2: Groningen w Holandii, Wyspy Alandzkie w Finlandii, Hamburg w Niemczech, włoska prowincja Bolzano, Kraj Basków – wspólnota autonomiczna na północy Hiszpanii, oraz Notio Aigaiio w Grecji. Polska w powyższym rankingu wypada zdecydowanie niekorzystnie. W 2008 roku była trzecim z najuboższych krajów Wspólnoty, z PKB (wg PPS) *per capita* na poziomie 56% średniej unijnej. Słabsze od Polski pozycje zajęły jedynie 2 państwa, które zostały włączone do Wspólnoty w 2007 roku – Bułgaria i Rumunia.

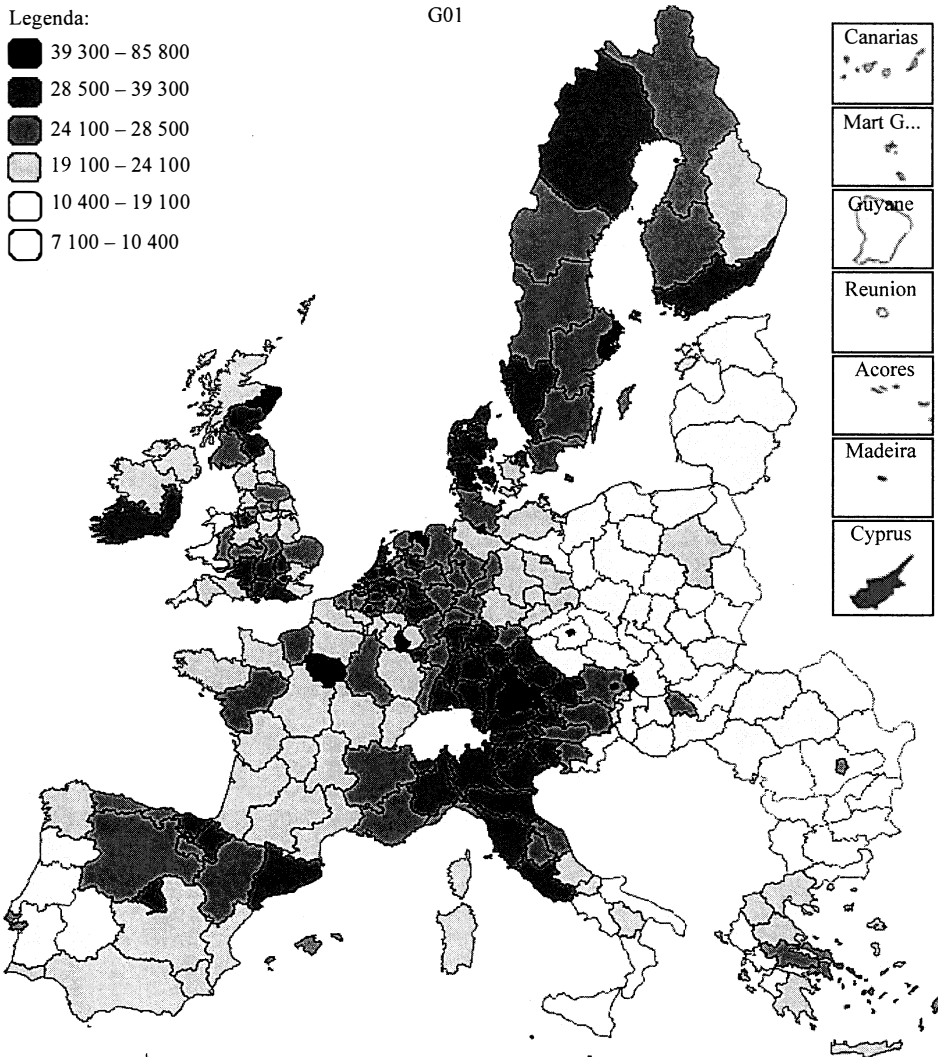
Najszybciej rozwijającymi się regionami Wspólnoty są regiony metropolitalne. Centrami wzrostu gospodarczego są przede wszystkim największe europejskie metropolie. W terminologii unijnej za „regiony metropolitalne” uznaje się regiony na poziomie NUTS 3 lub grupy takich regionów, które stanowią wszystkie aglomeracje UE o liczbie mieszkańców przekraczającej 250 tys. W 2007 roku takie regiony wypracowały łącznie aż 68% unijnego Produktu Krajowego Brutto [*Inwestowanie w przyszłość Europy...*, 2010, s. 14]. W 2008 roku wśród 20 najszybciej rozwijających się regionów było aż 8 stolic europejskich (wszystkie znalazły się w pierwszej dziesiątce). Można zatem wnioskować, że do umocnienia pozycji danego kraju na arenie międzynarodowej przyczynia się w dużej mierze szybki wzrost gospodarczy regionów stołecznych oraz innych dużych miast. Najbogatsze regiony Unii (centralny Londyn, Luksemburg i Bruksela) osiągają PKB nawet ponad dziesięciokrotnie wyższy od najbiedniejszych regionów Wspólnoty, co dowodzi bardzo wysokich dysproporcji międzyregionalnych w ramach UE-27.

W 2008 roku najwolniej rozwijającym się regionem w UE był region Severozapaden w Bułgarii, w którym PKB *per capita* stanowił 28% średniej unijnej (tabela 2). Porównując wysokość tego wskaźnika z poziomem PKB na mieszkańca, zanotowanym w najszybciej rozwijającym się regionie Wspólnoty (tj. Środkowy Londyn w Wielkiej Brytanii – 343% średniej dla UE-27), otrzymujemy relację na poziomie 1:12. Wśród 20 najslabiej rozwiniętych regionów Wspólnoty jest 5 regionów bułgarskich, 6 rumuńskich, 4 węgierskie i 5 polskich (województwa: podkarpackie, lubelskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie). Warto wspomnieć, że w latach 2007-2013 wymienione województwa zostały objęte Programem Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej, którego intencją jest zahamowanie tendencji

stagnacyjnych, decydujących o marginalizacji i peryferyjności województw Polski wschodniej oraz pobudzenie wzrostu gospodarczego w tych województwach [*Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej...*, 2007, s. 7-8 i 22].

Pomiar nierówności regionalnych w ujęciu przestrzennym przedstawiono za pomocą wskaźnika poziomu PKB na 1 mieszkańca w cenach bieżących według PPS na mapie 1.

Mapa 1. PKB w cenach bieżących mierzony parytetem siły nabywczej na 1 mieszkańca w 2008 roku w euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Otrzymane wyniki wskazują na bardzo wyraźne nierówności w europejskiej przestrzeni regionalnej. Bezkonkurencyjnie najbogatszymi regionami wybranymi na podstawie tej zmiennej diagnostycznej są Inner Region w Wielkiej Brytanii oraz Luksemburg, w których analizowany indeks zarejestrowano w 2008 roku odpowiednio na poziomie: 85,8 tys. i 70 tys. euro. Dla porównania, najniższą wartość zanotowano w bułgarskim regionie Severozapaden, w którym analizowana zmienna diagnostyczna osiągnęła poziom 7,1 tys. euro. Uwagę zwracają skupiska obszarów, w których ten indeks osiągnął najniższą w skali europejskiej wartość. Wśród tych regionów znalazły się m.in. regiony polskie, rumuńskie, bułgarskie, włoskie i portugalskie, a także Litwa, Łotwa i Estonia.

Średni poziom tej zmiennej wynosi 24 480,9 euro, a poziom środkowy (mediana) to 24 100 euro. Zmienna ta jest zróżnicowana, o czym informuje współczynnik zmienności równy 37,6%. Rozkład PKB ma asymetrię bardzo silną prawostronną. Oznacza to, że zdecydowana większość regionów charakteryzuje się poziomem PKB w cenach bieżących, mniejszym od poziomu średniego. Analiza zróżnicowania dynamiki zmian PKB *per capita* liczonego według PPS ujawnia wyraźne dysproporcje pomiędzy regionami UE (mapa 2).

Należy zwrócić uwagę, że najwyższa dynamika wzrostu tej zmiennej koncentruje się w regionach, które przystąpiły do UE w 2007 i 2004 roku. W grupie regionów, w których zaobserwowano najwyższą dynamikę wzrostu (na poziomie przekraczającym 193%) znalazły się wszystkie regiony Rumunii, region Południowo-Zachodniej Bułgarii, Litwa, Łotwa, Estonia oraz region Západné Slovensko na Słowacji.

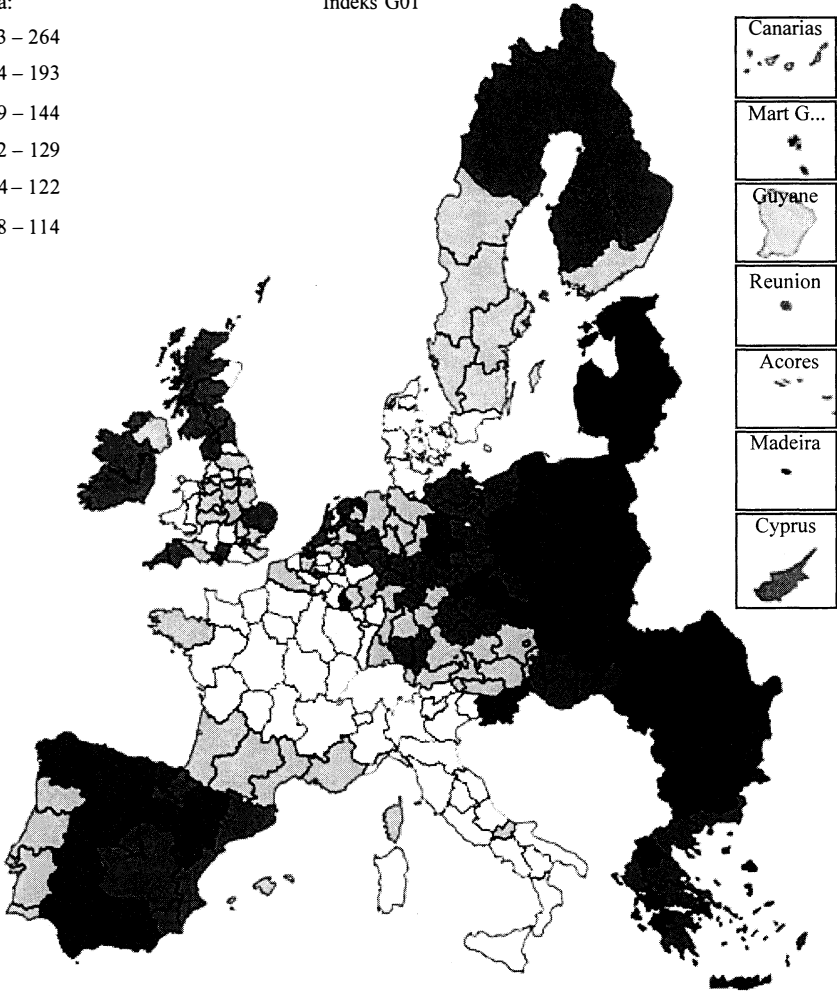
Mapa 3. informuje, że główne skupiska regionów, charakteryzujące się najniższą wartością dodaną brutto w cenach bieżących w drugim sektorze gospodarki (przemysle), występują w polskich, włoskich, portugalskich, rumuńskich i węgierskich regionach. Z kolei najwyższe w skali UE wartości tego wskaźnika wystąpiły w dwóch regionach środkowej Hiszpanii (Pais Vasco i Comunidad Foral de Navarra), regionie północno-wschodniej Szkocji i kilku innych. Najwyższą wartość analizowanej zmiennej na poziomie blisko 27 tys. euro na mieszkańca w 2008 roku zanotowano w holenderskim regionie Groningen.

Mapa 2. Dynamika zmian PKB w cenach bieżących mierzona parytetem siły nabywczej na 1 mieszkańca w latach 2000-2008 (rok 2000=100)

Legenda:

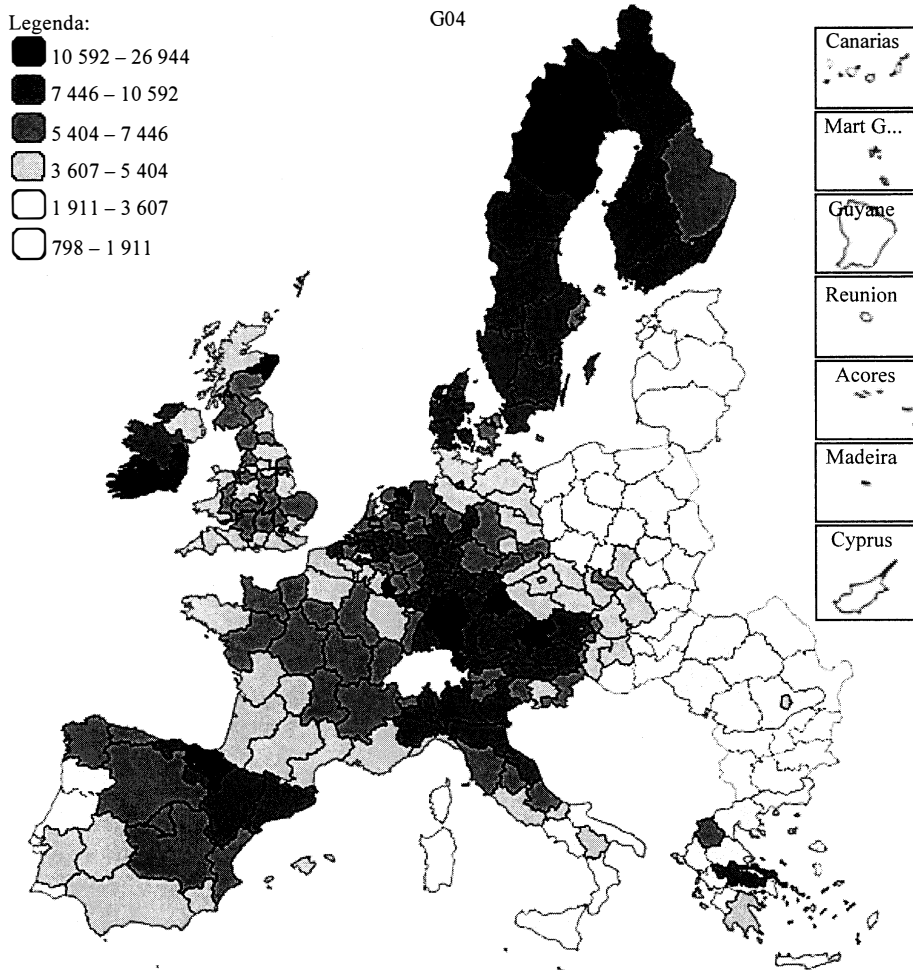

Indeks G01

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

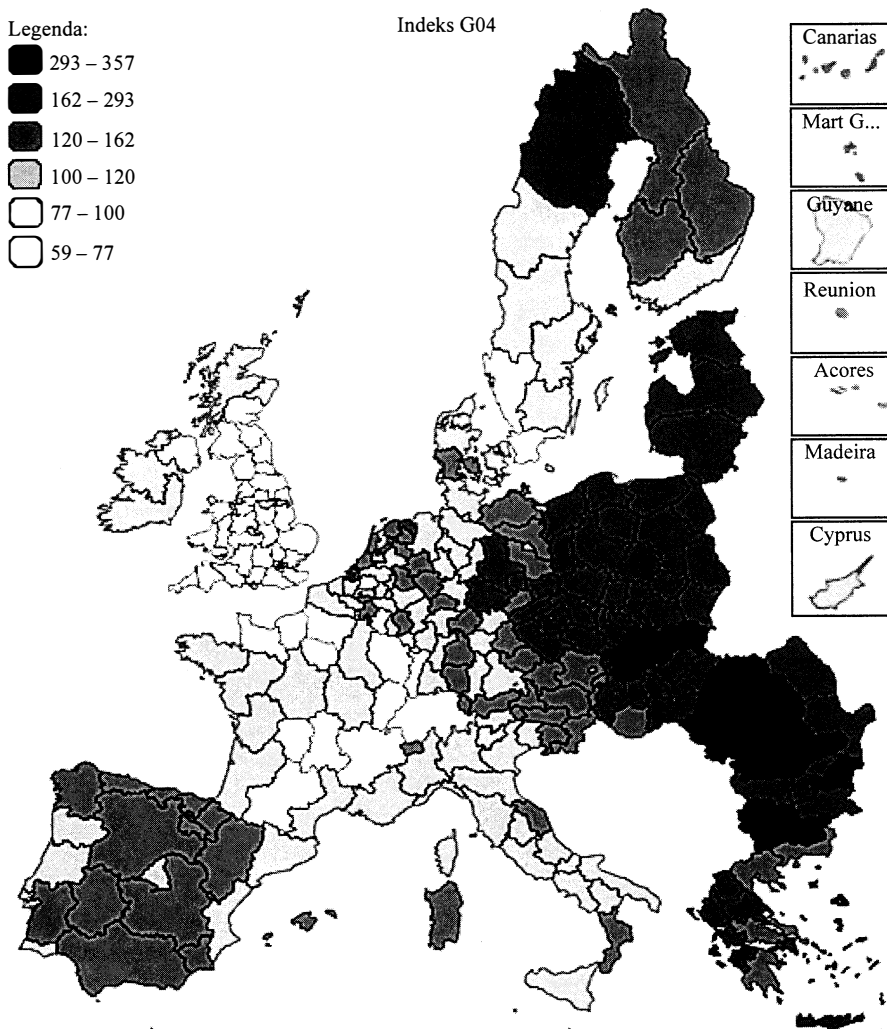
Mapa 3. Wartość dodana brutto w cenach bieżących w przemyśle (wyłączając budownictwo) (euro na mieszkańca) w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W prezentowanej na mapie 4. analizie szczególną uwagę zwraca bardzo wysoka dynamika wzrostu wartości dodanej brutto (293% i więcej) w sektorze przemysłu na Słowacji (w regionach Západné Slovensko, Východné Slovensko i Stredné Slovensko), w Rumunii (we wszystkich regionach z wyjątkiem dwóch, położonych na wschodzie kraju) oraz w regionach Południowo-Zachodniej, Południowo-Środkowej i Północno-Wschodniej Bułgarii. Odmienną, spadkową tendencję zmian analizowanej zmiennej diagnostycznej w sektorze przemysłu zanotowano w wielu regionach administracyjnych Francji i Wielkiej Brytanii oraz dwóch regionach belgijskich i dwóch szwedzkich. We wszystkich wymienionych regionach indeks dynamiki wskazywał poziom poniżej 100%.

Mapa 4. Dynamika zmian wartości dodanej brutto w cenach bieżących w przemyśle (euro na mieszkańca) w latach 2000-2008 (rok 2000=100)

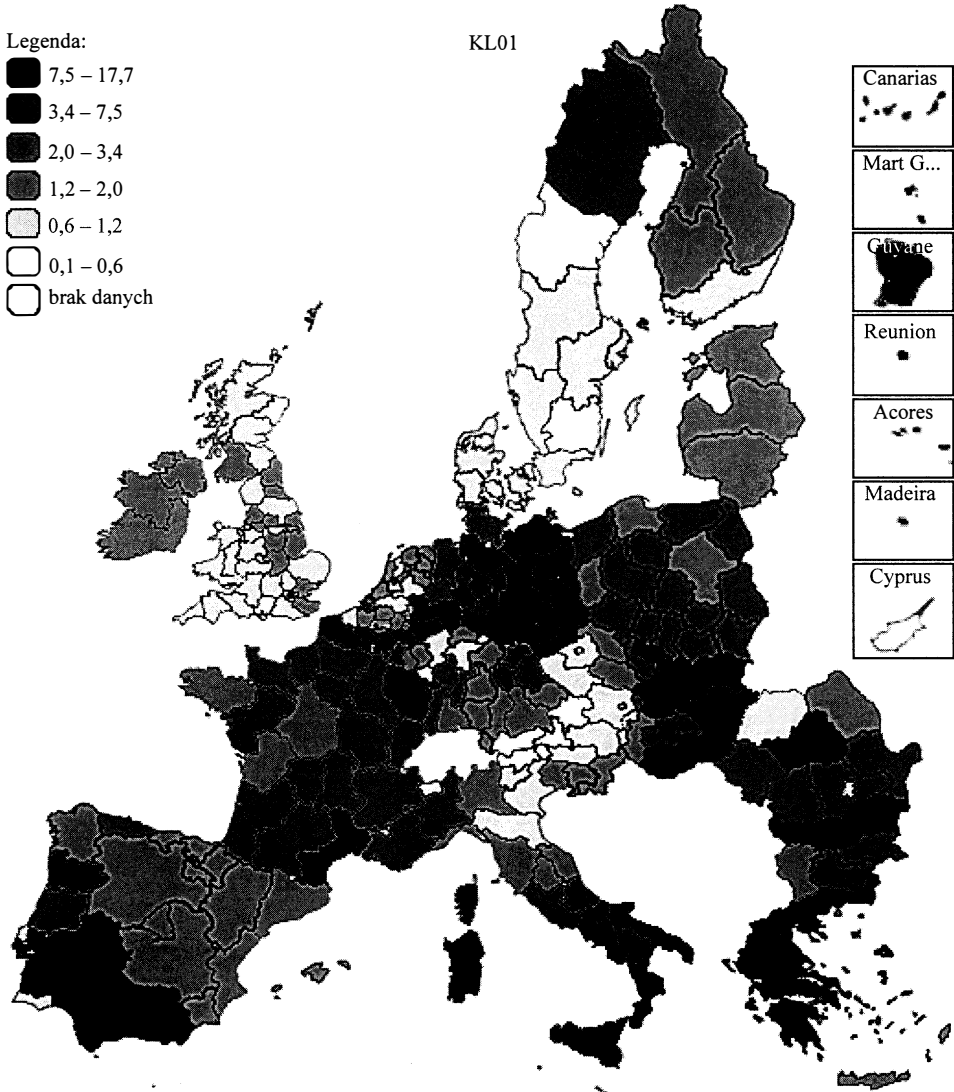

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

3. Społeczne elementy rozwoju europejskiej przestrzeni regionalnej

Społeczne elementy zróżnicowania rozwoju europejskiej przestrzeni regionalnej opisano za pomocą mierników z rynku pracy, tj. stopy bezrobocia i stopy zatrudnienia. Zgodnie z definicją Komisji Europejskiej spójność społeczną mierzy się poziomem bezrobocia długoterminowego (por. mapa 5).

Mapa 5. Zróżnicowanie poziomu stopy bezrobocia długoterminowego w % w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Analiza przestrzennego rozmieszczenia poziomu stopy bezrobocia długoterminowego, określającego stan regionalnego rynku pracy, wskazuje na wyraźne dysproporcje w przestrzeni europejskiej. W 2008 roku najwyższe wysokości tej zmiennej diagnostycznej na poziomie przekraczającym 7,5% zanotowano na włoskiej wyspie Sardinia oraz w niektórych regionach niemieckich i słowackich. Równie wysoka wartość tego wskaźnika charakteryzowały francuskie departamenty za-

morskie: Gujanę Francuską, Reunion i Martynikę, zaliczane do najdalej położonych regionów europejskich. Średnia stopa bezrobocia długoterminowego (KL01) w badanych regionach wynosi 2,64%, ale wykazuje się ona silnym zróżnicowaniem, o czym informuje poziom współczynnika zmienności równy 75%. Dodatni poziom współczynnika skośności informuje ponadto, że zdecydowana większość regionów charakteryzuje się stopą bezrobocia długoterminowego niższą od średniej. Mediana tej zmiennej wynosi 1,99, co oznacza, że połowa regionów osiąga poziom stopy bezrobocia długoterminowego nie wyższy niż 1,99%.

Analizując przestrzenne rozmieszczenie stopy bezrobocia długoterminowego na poziomie regionalnym można zauważyć, że w badanym okresie (2000-2008) najwyższą dynamikę tej zmiennej (na poziomie przekraczającym 197%) zanotowano w regionach Portugalii (Centro, Norte i regionie autonomicznym archipelagu Madera), 3 regionach austriackich (Burgenland, Vorarlberg i Dolna Austria), 4 prowincjach holenderskich (Drenthe, Geldria, Zelandia i Brabancja Północna), Luksemburgu oraz hrabstwie Lincolnshire we wschodniej Anglii (mapa 6).

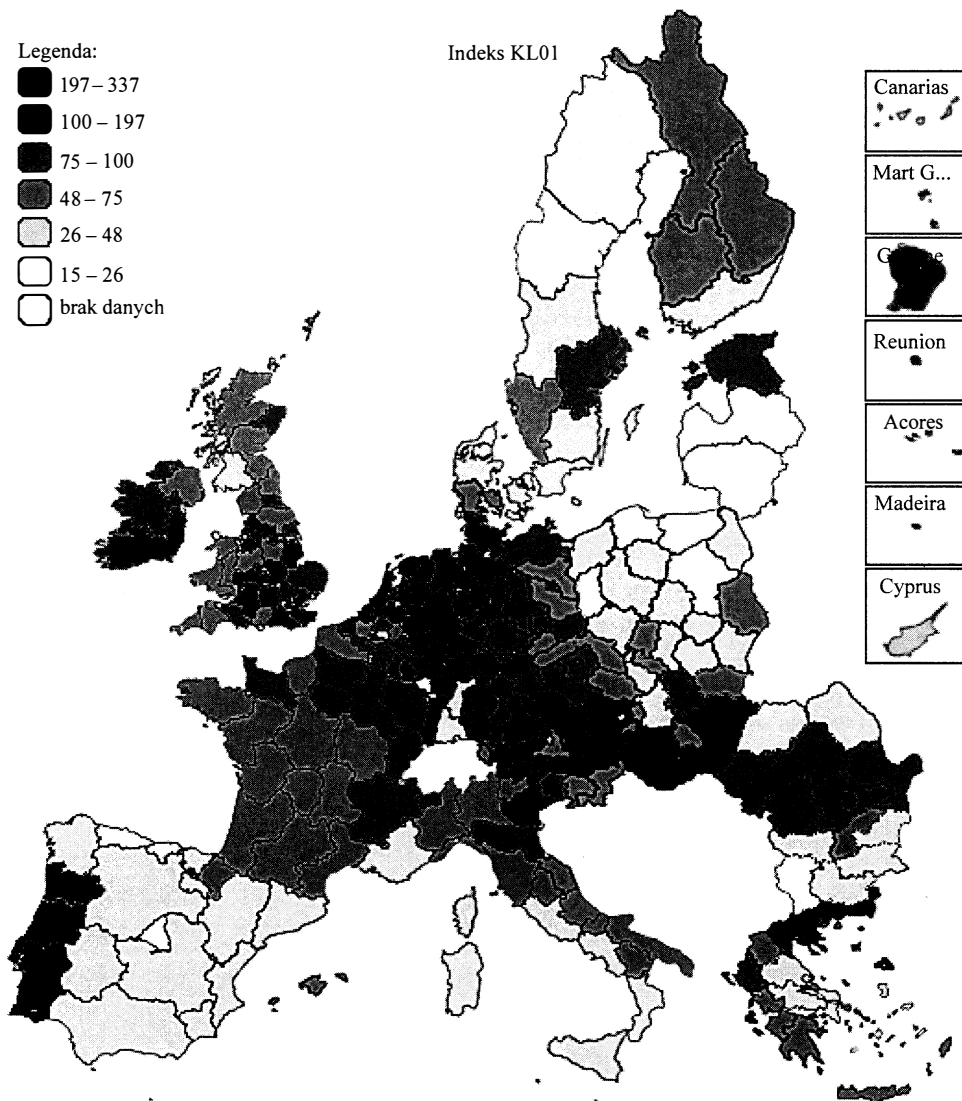
Z kolei najniższą dynamikę zmian analizowanej zmiennej diagnostycznej (indeks na poziomie nieprzekraczającym 26%) zaobserwowano w regionie Południowo-Zachodniej Bułgarii, Hiszpanii (w regionach Kantabrii, Principado de Asturias i Madrycie), na Litwie i Łotwie, w Szwecji (Mellersta Norrland i Övre Norrland). W przedmiotowej grupie znalazły się również 4 polskie województwa: mazowieckie, warmińsko-mazurskie, lubuskie i pomorskie, w których ten wskaźnik wyniósł odpowiednio 24,53, 24,17, 22,72 oraz 21,06%.

Stopa zatrudnienia wskazuje dość istotne przestrzenne zróżnicowanie tego zjawiska (mapa 7).

Można wskazać regiony, które w 2008 roku osiągnęły bardzo wysoki poziom zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata. Regiony, w których ta zmienna przekroczyła 77% znajdują się w Holandii, Niemczech, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Do tej kategorii zaliczają się również należące do Finlandii Wyspy Alandzkie. Średnia stopa zatrudnienia w badanych regionach wynosi 66,35%, a mediana 67%. Ta druga miara informuje, że w połowie regionów stopa zatrudnienia jest nie większa niż 67%. Najniższa stopa zatrudnienia wynosi 42,5%, a najwyższa 82,5%. Zróżnicowanie tej zmiennej jest słabe (współczynnik zmienności 10,85%), a skośność umiarkowana lewostronna. Oznacza to, że większość regionów ma stopę zatrudnienia wyższą od średniej.

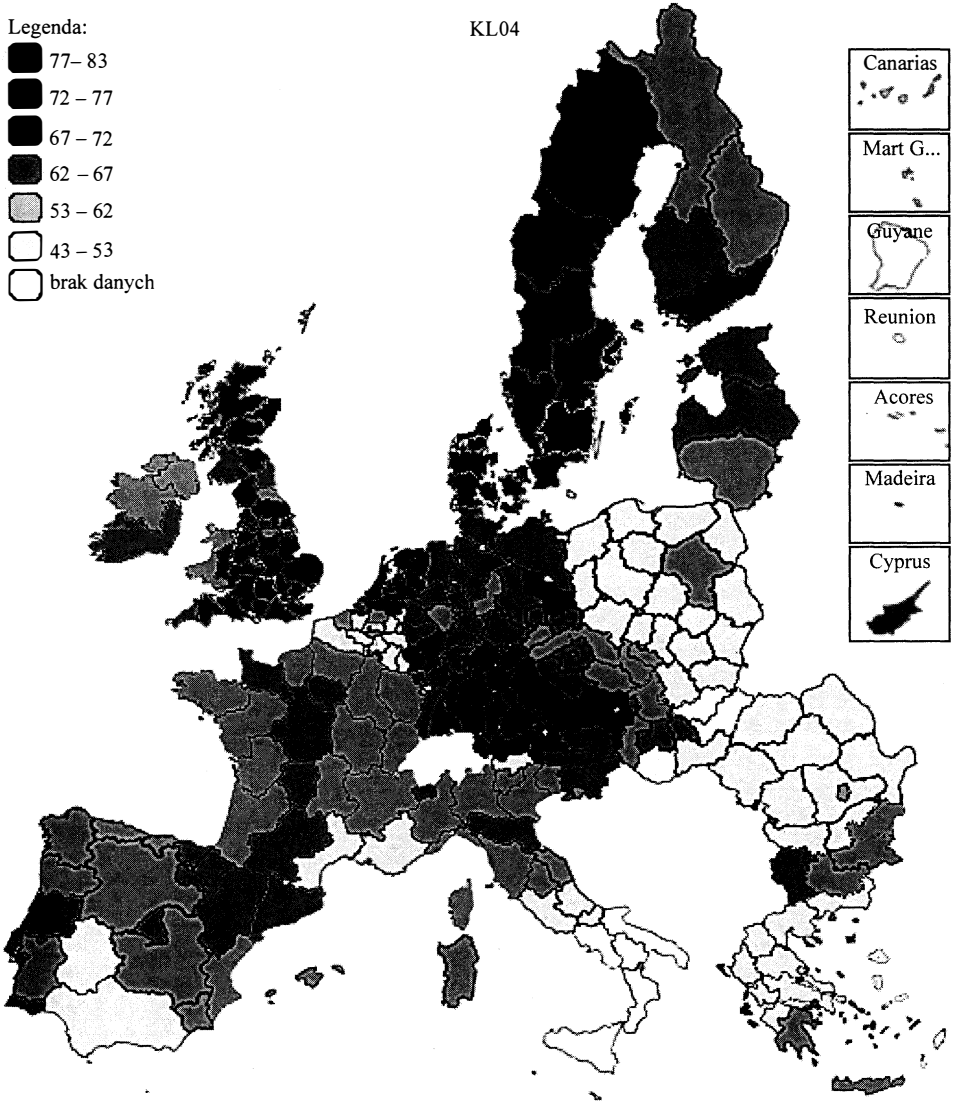
W przypadku stopy zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata (%), warto zwrócić uwagę, że w większości regionów europejskich zanotowano w latach 2008-2000 dynamikę zmian na poziomie poniżej 100%, co oznacza tendencję spadkową w tym zakresie (mapa 8).

Mapa 6. Dynamika zmian stopy bezrobocia długoterminowego w latach 2000-2008 (rok 2000=100)

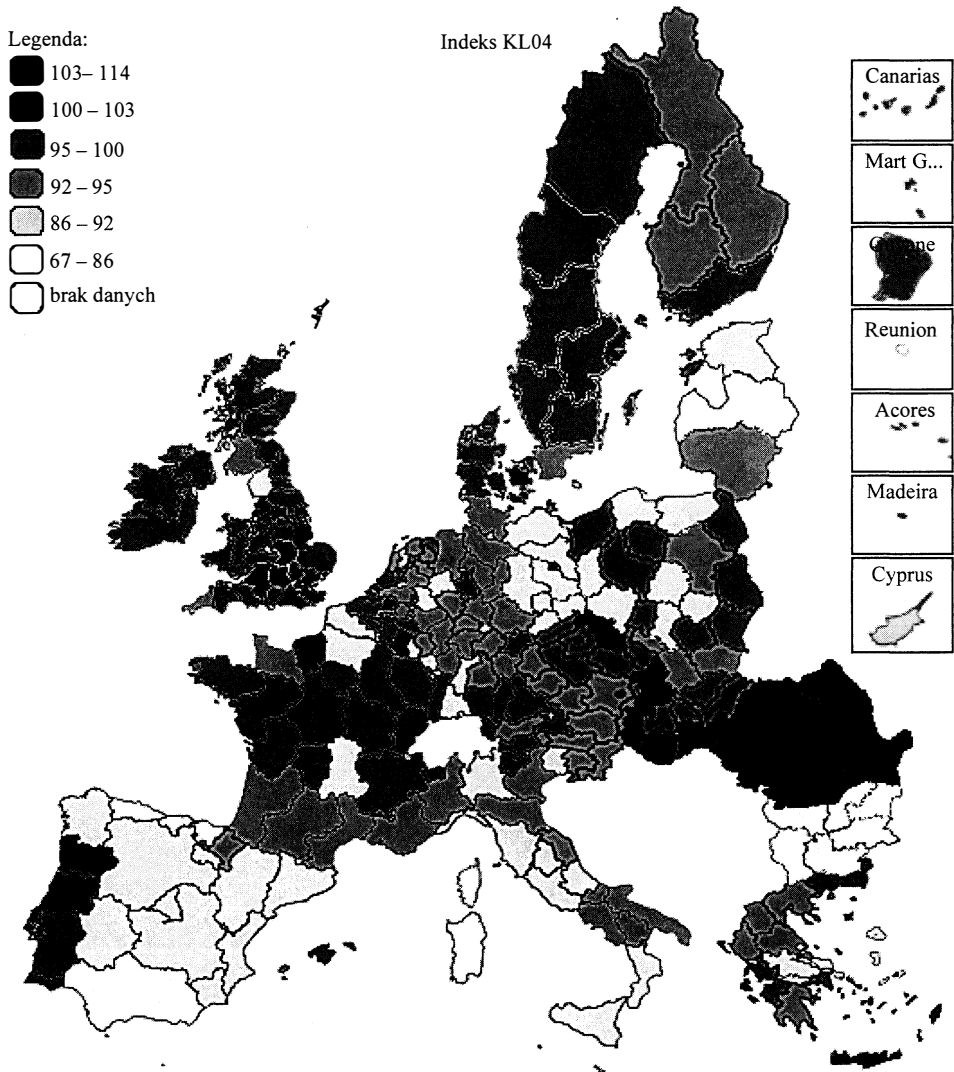
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Mapa 7. Poziom stopy zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w % w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Mapa 8. Dynamika zmian stopy zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w % w latach 2000-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Do regionów, w których analizowany wskaźnik wzrósł w roku 2008 w porównaniu do bazowego roku 2000 należą: wszystkie regiony Rumunii z wyjątkiem regionu București-Ilfov, trzy regiony węgierskie, grecka wyspa Kreta, regiony Norte i Centro w Portugalii, austriacki kraj związkowy – Wiedeń, belgijska prowincja Luksemburgia, niemieckie miasto wydzielone – Berlin, francuski region Haute-Normandie, czeskie regiony – Praga i Severovýchod, jeden z duńskich regionów

– Zelandia (dun. Sjælland), szwedzki Sztokholm oraz kilkanaście regionów Zjednoczonego Królestwa.

4. Syntetyczne ujęcie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego europejskiej przestrzeni regionalnej

Jako zmienną opisującą najogólniej poziom rozwoju społeczno-gospodarczego przyjęto wskaźnik rozwoju społecznego (ang. *Human Development Index* – HDI), który jest syntetycznym miernikiem opisującym efekty w zakresie społeczno-ekonomicznego rozwoju poszczególnych regionów (stąd czasem nazywany jest wskaźnikiem rozwoju społeczno-ekonomicznego)³. Zakres zmienności wskaźnika HDI to przedział od 0 do 100, a dla badanych 267 regionów średni jego poziom wynosi 60,44. Najwięcej regionów osiąga poziom wskaźnika z przedziału od 60 do 80. Połowa regionów osiągnęła wysokość wskaźnika nie większą niż 67,75, zaś 25% regionów ma wysokość wskaźnika nie większą niż 46,92, natomiast 25% regionów o najwyższych poziomach HDI odnotowuje wskaźnik nie mniejszy niż 74,70. Liczebność regionów o nietypowo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wynosi 27, zaś liczba regionów o nietypowo niskim rozwoju społeczno-gospodarczym to 49. Pozostałych 191 regionów znalazło się w grupie regionów typowych ze względu na opisywaną zmienną.

Nietypowo niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzuje 49 regionów UE (por. mapa 9, tabela 2). W grupie tej znalazły się wszystkie regiony Bułgarii, Rumunii, Litwa oraz Łotwa. Regiony z najniższymi poziomami wskaźnika HDI to 94% regionów Polski (w grupie tej nie znalazło się tylko województwo mazowieckie) oraz 86% regionów Węgier i tyle samo procent regionów Portugalii. Poza tym, do regionów najslabiej rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym należy zaliczyć 75% regionów Słowacji, 25% regionów Czech oraz jeden region Grecji.

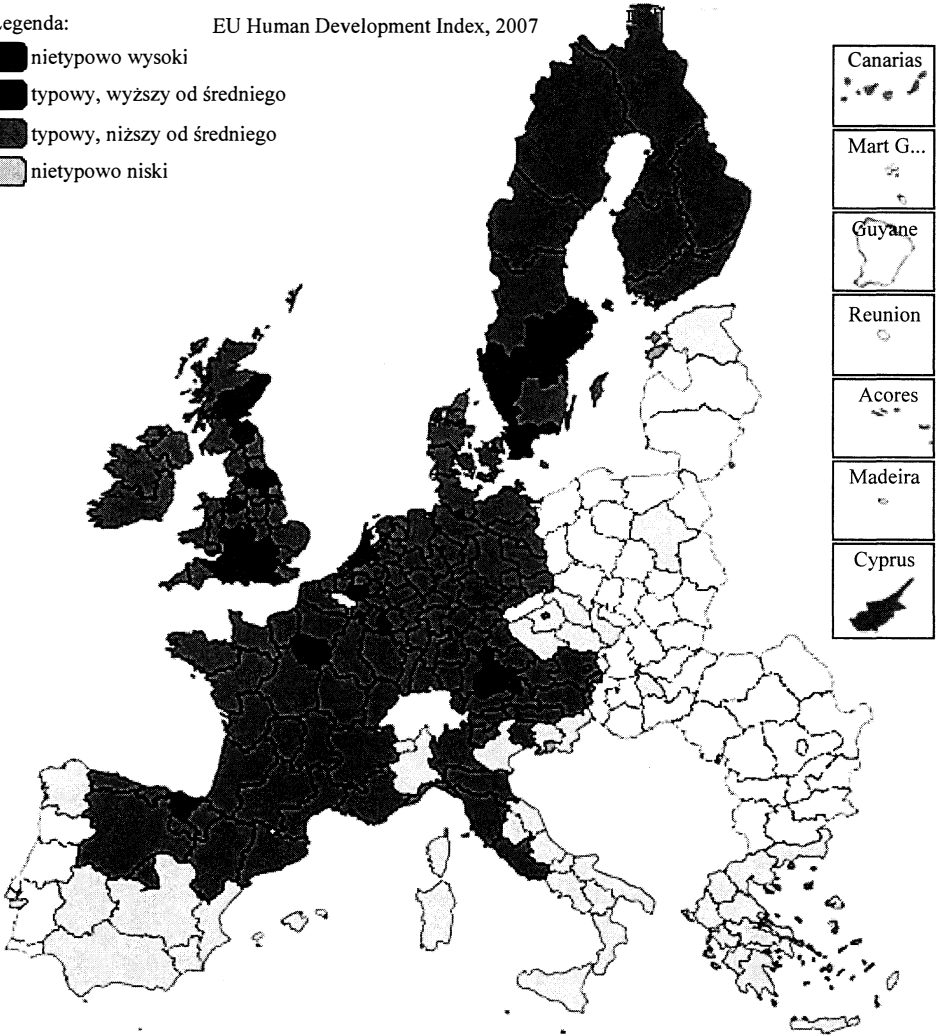
³ Wskaźnik HDI, mimo jego niedoskonałości, „może być istotnym narzędziem określania rozwoju społecznego w różnych gospodarkach za pomocą jednego zagregowanego i porównywalnego parametru”, zwłaszcza do analiz komparatystycznych [Strahl, 2010, s. 25].

Mapa 9. Poziomy rozwoju społeczno-gospodarczego według HDI

Legenda:

EU Human Development Index, 2007

- nietypowo wysoki
- typowy, wyższy od średniego
- typowy, niższy od średniego
- nietypowo niski

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Regiony krajów UE o nietypowo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

Kraj	Regiony	% badanych regionów kraju
Bułgaria	Severozapaden Severen tsentralen Severoiztochen Yugoiztochen Yugozapaden Yuzhen tsentralen	100%
Czechy	Severozápad Moravskoslezsko	25%
Grecja	Ionía Nisia	8%
Węgry	Közép-Dunántúl Nyugat-Dunántúl Dél-Dunántúl Észak-Magyarország Észak-Alföld Dél-Alföld	86%
Litwa	Lietuva	100%
Łotwa	Latvija	100%
Polska	Łódzkie Małopolskie Śląskie Lubelskie Podkarpackie Świętokrzyskie Podlaskie Wielkopolskie Zachodniopomorskie Lubuskie Dolnośląskie Opolskie Kujawsko-pomorskie Warmińsko-mazurskie Pomorskie	94%
Portugalia	Norte Algarve Centro (PT) Alentejo Região Autónoma dos Açores (PT) Região Autónoma da Madeira (PT)	86%
Rumunia	Nord-Vest Centru Nord-Est Sud-Est Sud-Muntenia Bucarești-Ilfov Sud-Vest Oltenia Vest	100%
Słowacja	Západné Slovensko Stredné Slovensko Východné Slovensko	75%

Źródło: opracowanie własne.

Nietypowo wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w porównaniu do innych regionów europejskich posiada 27 regionów (por. tabela 3). W grupie tej znajduje się Luksemburg, połowa regionów Szwecji, 35% regionów Wielkiej Brytanii, 25% regionów Holandii, 18% regionów Belgii, 5% regionów Niemiec oraz po jednym regionie Hiszpanii oraz Francji.

Tabela 3. Regiony krajów UE o nietypowo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

Kraj	Region	% badanych regionów kraju
Belgia	Prov. Vlaams-Brabant Prov. Brabant Wallon	18%
Niemcy	Oberbayern Hamburg	5%
Hiszpania	País Vasco	5%
Francja	Île-de-France	5%
Luksemburg	Luxembourg	100%
Holandia	Utrecht Noord-Holland Zuid-Holland	25%
Szwecja	Stockholm Östra Mellansverige Sydsverige Västsverige	50%
Wielka Brytania	Cheshire North Yorkshire Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire Bedfordshire and Hertfordshire Inner London Outer London Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire Surrey, East and West Sussex Hampshire and Isle of Wight Gloucestershire, Wiltshire and Bristol/Bath area Dorset and Somerset Eastern Scotland North Eastern Scotland	35%

Źródło: opracowanie własne.

Analiza potwierdziła, że regiony Europy Środkowo-Wschodniej charakteryzują się najniższymi poziomami wybranych wskaźników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym także w ujęciu syntetycznym.

5. Zakończenie

Wyniki potwierdzają wyraźne zróżnicowania i nierówności poziomu rozwoju europejskiej przestrzeni regionalnej, charakteryzowanej za pomocą wybranych zmiennych czy miernika syntetycznego w zakresie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego między NUTS 2 Europy Środkowo-Wschodniej a Europy Północnej i Zachodniej. Najwyższe dynamiki wzrostu wykazują regiony krajów, które przystąpiły do UE w 2004 i 2007 roku, co mogłoby wskazywać na postępujące procesy konwergencji europejskiej przestrzeni regionalnej. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego 267 regionów UE (wyłączając Guadeloupe, Martinique, Guyane oraz Réunion), mierzony za pomocą syntetycznego miernika HDI, wykazał duże zróżnicowania przestrzenne. W badaniach liczebność regionów o nietypowo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wynosi 27, natomiast liczba regionów o nietypowo niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego to 49. W grupie tej znalazły się głównie regiony Bułgarii, Rumunii, Litwa oraz Łotwa, regiony Polski (z wyjątkiem województwa mazowieckiego), regiony węgierskie i portugalskie.

Literatura

- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji, Komisja Europejska, Bruksela, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, 3.3.2020.
- Innowacyjność europejskiej przestrzeni regionalnej a dynamika rozwoju gospodarczego*, D. Strahl (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Inwestowanie w przyszłość Europy*, Piąty Raport Komisji na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, listopad 2010.
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013*, MRR, Warszawa, 2 października 2007.
- Raport Fabrizio Barca, Program na rzecz zreformowanej polityki spójności (An Agenda for a Reformed Cohesion Policy)*, kwiecień 2009.
- Regional Policy and Recovery from the Economic Crisis, Annual Review of Regional Policy in Europe*, EoRPA, Paper 10/1, University of Strathclyde Glasgow, s. 3 – dokument przygotowany na 31. spotkanie EoRPA w dniach 3-5 października 2010.
- Sprawozdanie Regiony 2020. Ocena przyszłych wyzwań regionów UE (Regions 2020. An Assessment of Future Challenges for EU Regions)*, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, Komisja Europejska, listopad 2008.
- Zielona księga w sprawie spójności terytorialnej. Przekształcenie różnorodności terytorialnej w siłę (Green Paper on Territorial Cohesion. Turning territorial diversity into strength)*, Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów i Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, COM (2008) 616, Komisja Europejska, Bruksela, październik 2008.